

KS. TADEUSZ SYCZEWSKI

FORMACJA RODZIN DO ZADAŃ APOSTOLSKICH W DOKUMENTACH KONFERENCJI EPISKOPATU POLSKI

WSTĘP

Konferencja Episkopatu Polski w *Dyrektorium duszpasterstwa rodzin* przypomina, iż kapłan ma w swej pracy duszpasterskiej wiele okazji do spotykania się z rodzinami w różnych sytuacjach, takich jak chrzest, pogrzeb, różnego rodzaju błogosławieństwa, wizyta duszpasterska, spotkania w kancelarii parafialnej itp. Zadaniem rodziny zaś jest otworzyć się na tego typu inicjatywy, zgłębiać je, odczytywać w duchu chrześcijańskim i jak najwięcej z nich skorzystać dla własnego uświęcenia i dobra innych rodzin, małżeństw, a także wszystkich ludzi, nawet innych wyznań. Takie rozumienie problemu podkreśla godność człowieka, a także wskazuje na naszą odpowiedzialność za innych ludzi dążących do zbawienia¹.

Drugi Sobór Watykański w *Konstytucji duszpasterskiej o Kościele w świecie współczesnym* przypomina, iż: „Rodzina chrześcijańska, jako że bierze początek z małżeństwa, które jest obrazem przymierza miłości Chrystusa i Kościoła i uczestnictwem w nim, ma objawiać wobec wszystkich żywą obecność Zbawiciela w świecie i prawdziwą naturę Kościoła, bądź to przez

Ks. dr hab. TADEUSZ SYCZEWSKI, prof. KUL – kierownik Katedry Kościelnego Prawa Małżeńskiego i Rodzinnego, Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II; adres do korespondencji: Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin.

¹ Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium duszpasterstwa rodzin*, nr 51, Warszawa 2003, s. 40.

miłość małżonków, wielkoduszną płodność, jedność i wierność, bądź też przez pełne miłości współdziałanie wszystkich jej członków” (nr 48).

W dzisiejszych czasach bardziej niż kiedykolwiek indziej konieczna jest odpowiednia formacja rodzin do zadań apostolskich. Zmiany, które dokonały się i nadal się dokonują we współczesnym społeczeństwie, wymagają tego, ażeby rodzina odpowiednio przygotowana, uformowana zgodnie z nauczaniem Kościoła, odegrała ważną rolę na polu apostolskim. To jakże znaczące zadanie formacyjne dzisiejszych rodzin stoi przede wszystkim przed Kościołem.

Kodeks Prawa Kanonicznego w kan. 1063 poleca: „Duszpasterze mają obowiązek troszczyć się o to, aby własna wspólnota kościelna świadczyła pomoc wiernym, dzięki której stan małżeński zachowa ducha chrześcijańskiego i będzie się doskonalił”. Ta pomoc winna być udzielana przede wszystkim poprzez przepowiadanie, katechezę a także przez świadczenie pomocy rodzinom i małżonkom. To wszystko ma służyć temu, aby małżonkowie osiągnęli w rodzinie życie bardziej święte i doskonałe i w ten sposób mogli wypełniać swoje fundamentalne zadania².

Jan Paweł II w adhortacji apostolskiej *Familiaris consortio* wyraźnie przypomina, że „nie można wreszcie pominąć przygotowania dla apostolstwa rodzinnego, do braterstwa i współpracy z innymi rodzinami, do czynnego włączenia się w stowarzyszenia, ruchy i inicjatywy mające na celu ludzkie i chrześcijańskie dobro rodziny” (nr 66).

Zagadnienie formacji rodzin do zadań apostolskich w niniejszym artykule zostało opracowane na podstawie wybranych dokumentów Konferencji Episkopatu Polski. Kwestia ta jest bardzo szeroko i szczegółowo omówiona w licznych dokumentach, listach czy też odezwach Konferencji Episkopatu Polski. Nie sposób byłoby uwzględnić je wszystkie w artykule, stąd autor celowo wybrał tylko niektóre z nich, które w sposób bezpośredni poruszają zagadnienie formacji rodzin do zadań apostolskich.

Formacja rodzin do zadań apostolskich we współczesnym świecie może przebiegać na różnych płaszczyznach. Konferencja Episkopatu Polski w swoim nauczaniu na ten temat, zawartym w *Dyrektorium duszpasterstwa rodzin*, mówi o rodzinie ewangelizowanej i ewangelizującej³.

² Kodeks Prawa Kanonicznego, kan. 1063, p. 1-4.

³ *Dyrektorium duszpasterstwa rodzin*, nr 51-63.

I. RODZINA EWANGELIZOWANA

Konferencja Episkopatu Polski przypomina w swoim nauczaniu, że w tej kwestii chodzi o takie szczegółowe zagadnienia, jak: znaczenie słowa Bożego we wspólnocie rodzinnej, wartość sakramentu pokuty i pojednania we wspólnocie małżeńskiej i rodzinnej, wpływ roku liturgicznego na małżeństwo i rodzinę oraz wartość wspólnie spędzonego czasu wolnego w rodzinie⁴.

1. ZNACZENIE SŁOWA BOŻEGO WE WSPÓLNOCIE RODZINNEJ

Episkopat Polski usilnie zachęca małżonków, aby w swojej wspólnocie każdego dnia karmili się słowem Bożym. Ważne jest, by pogłębiali w tej dziedzinie swoją wiedzę. Dlatego też do istotnych spraw, które stoją przed duszpasterzami w tej dziedzinie, należą następujące: zachęcać już narzeczonych przygotowujących się do ślubu do nabycia tekstu Pisma Świętego, przypomnieć fundamentalne sprawy związane z czytaniem Biblii, ukazywać wielkie znaczenie regularnego czytania i rozważania fragmentów Pisma Świętego. Podczas kursów przedmałżeńskich należy dołożyć wszelkich starań, aby poruszane tematy, związane z teologią małżeństwa, miały odniesienie do Biblii. Należy także wygłaszać konferencje do narzeczonych i małżonków, odwołując się jak najczęściej do tekstów Pisma Świętego. Jest rzeczą godną zalecenia przeprowadzanie katechez przedślubnych w ramach dnia skupienia dla narzeczonych, gdzie zostanie pogłębiona nauka o małżeństwie i rodzinie na podstawie tekstów Pisma Świętego⁵.

Należy dołożyć wszelkich starań, aby w każdej parafii były przeprowadzane specjalne katechezy dla małżonków i rodziców, np. raz w miesiącu⁶. Katechizacja winna obejmować takie formy, jak: cykle konferencji formacyjnych dla młodych małżeństw łączone ze wspólną modlitwą, z czynnym zaangażowaniem w nie odpowiednio przygotowanych świeckich, nauki stanowe nawiązujące do zainteresowań małżeństw stojących wobec określonych pro-

⁴ Tamże, nr 52-59.

⁵ *Dyrektorium duszpasterstwa rodzin*, nr 52; *Pierwsza Instrukcja Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim z 13 XII 1989 r.*, nr 20, w: *Dokumenty duszpastersko-liturgiczne Episkopatu Polski 1966-1993*, oprac. C. Krakowiak, L. Adamowicz, Lublin 1994, s. 151-226.

⁶ *Dyrektorium duszpasterstwa rodzin*, nr 52.

blemów, w tym problemów małżeństw mieszanych. Duszpasterze powinni zadbać o udostępnienie odpowiednich materiałów dotyczących podejmowanej tematyki. Treścią takich katechez mogłyby być różnorodne problemy małżeńskie, uwzględniające szczególnie sytuację młodych małżeństw, rozważane w świetle nauki Chrystusa zawartej w Piśmie Świętym, jak np.: rodzina w Bożym planie zbawienia, kultura pożycia małżeńskiego, wielość charakterów i ich przystosowanie do życia konkretnych małżeństw i rodzin, rozwój miłości małżeńskiej i najczęstsze przeszkody, katolickie planowanie rodziny, wzajemne apostołstwo rodzin⁷. Przy okazji takich katechez należy poruszyć również bieżące sprawy dotyczące rodzin, a zawarte w najnowszych dokumentach Kościoła, trzeba także powiadomić o funkcjonowaniu Parafialnej Poradni Rodzinnej⁸.

Winno się również zachęcać małżeństwa do wspólnej lektury Pisma Świętego w rodzinie, ze szczególnym uwzględnieniem czytania Biblii małym dzieciom.

2. WARTOŚĆ SAKRAMENTU POKUTY I POJEDNANIA WE WSPÓLNOCIE MAŁŻEŃSKIEJ I RODZINNEJ

Ważnym punktem zainteresowania duszpasterskiego małżeństwa i rodziny ma być troska o dobro duchowe małżonków. Wielką rolę w tej dziedzinie odgrywa ułatwianie małżonkom częstego korzystania z łask płynących z sakramentu pokuty i pojednania⁹. Papież Paweł VI w encyklice *Humanae vitae* zachęca duszpasterzy do tego, aby małżonków uczyli modlitwy i przygotowali należycie do przystępowania do Eucharystii i pokuty oraz pomagali, aby nie upadali oni na duchu z powodu ludzkich słabości¹⁰.

Duszpasterze w różny sposób mają ukazywać ogrom miłosierdzia Bożego, do którego z wytrwałością powinni uciekać się małżonkowie¹¹. Młodzież i nupturientów należy przekonywać o wartościach płynących z systematycz-

⁷ *Druga Instrukcja Episkopatu Polski dla duchowieństwa o przygotowaniu wiernych do sakramentu małżeństwa i o duszpasterstwie rodzin z 12 II 1969 r.*, nr 1, w: *Dokumenty duszpastersko-liturgiczne Episkopatu Polski 1966-1993*, s. 229-237.

⁸ *Dyrektorium duszpasterstwa rodzin*, nr 52.

⁹ *Druga Instrukcja Episkopatu Polski dla duchowieństwa o przygotowaniu wiernych do sakramentu małżeństwa i o duszpasterstwie rodzin z 12 II 1969 r.*, nr 1.

¹⁰ P a w e ł VI, *Humanae vitae*, nr 29.

¹¹ Tamże, nr 25.

nego korzystania z sakramentu pokuty i pojednania. Zagadnienia związane z tym sakramentem winno się gruntownie przedstawiać podczas misji, rekolekcji czy dni skupienia. Trzeba je uczynić także przedmiotem rozważań i katechez zarówno dla przygotowujących się do małżeństwa, jak i dla samych małżonków. W tym duszpasterskim działaniu ważne jest uwzględnienie odpowiednich pomocy w postaci modlitewników czy też gotowych rachunków sumienia¹².

Ważną rolę do spełnienia mają także spowiednicy. Ich zadaniem jest pomoc w stosowaniu w praktyce norm etycznych życia małżeńskiego, zawartych w encyklice *Humanae vitae*. Chodzi tutaj przede wszystkim o wszechstronne wychowanie do miłości i pozytywne ukazywanie wartości czystości. Penitentów, którzy mają różnego rodzaju problemy moralne, powinno się kierować do właściwych osób czy też do poradni rodzinnej¹³.

Ważnym obowiązkiem spowiednika małżonków jest kształtowanie sumienia penitentów. Należy ukazywać także wartości płynące ze stałego kierownictwa duchowego. Spowiednik ma pełnić w konfesjonale potrójną rolę: sędziego, lekarza i ojca. Obok odpowiedniej wiedzy z wielu dziedzin, a szczególnie z teologii i prawa, spowiednik powinien kierować się także roztropnością i miłością. W tej materii spowiednicy mają obowiązek opierać się na zasadach zawartych między innymi w *Humanae vitae*, *Familiaris consortio*, *Evangelium vitae*¹⁴. Pomocny może być także Katechizm Kościoła Katolickiego.

3. WARTOŚĆ WSPÓLNEGO PRZEŻYWANIA ROKU LITURGICZNEGO DLA MAŁŻEŃSTWA I RODZINY

Dokumenty Episkopatu Polski przypominają, jak ważnym z punktu duszpasterstwa rodzin jest wdrażanie małżonków do czynnego uczestnictwa w życiu liturgicznym w ciągu całego roku kościelnego. Wraz z rozbudzeniem życia eucharystycznego małżonków należy kształtować w nich radość współpracy z łaską sakramentu małżeństwa oraz zachęcać do korzystania z innych sakramentów i błogosławieństw, jakie niesie ze sobą cały rok liturgiczny. Szczególnie należy zwrócić uwagę na chętnie korzystanie z tych celebracji

¹² *Dyrektorium duszpasterstwa rodzin*, nr 53.

¹³ *Druga Instrukcja Episkopatu Polski dla duchowieństwa o przygotowaniu wiernych do sakramentu małżeństwa i o duszpasterstwie rodzin z 12 II 1969 r.*, nr 1.

¹⁴ *Dyrektorium duszpasterstwa rodzin*, nr 53.

liturgicznych, które są przeznaczone dla pogłębienia życia łaski w rodzinie. Do nich należy zaliczyć: błogosławieństwo kołędowe, błogosławieństwo nowego mieszkania czy domu, obrzęd błogosławieństwa matek oczekujących potomstwa, doroczne błogosławieństwo niemowląt, rocznica chrztu świętego, błogosławieństwo chorych dzieci, błogosławieństwo pokarmów na stół wielkanocny w Wielką Sobotę. Trzeba podkreślić znaczenie rocznic rodzinnych: ślubu rodziców, imienin ojca czy matki. Wielkie znaczenie ma także obchód niedzieli Świętej Rodziny itp.¹⁵

Do niedzielnej Eucharystii rodzina powinna przygotowywać się już w sobotę. Przygotowanie to ma polegać na wspólnym przeczytaniu przypadających na daną niedzielę fragmentów z Pisma Świętego. Dobrze byłoby, o ile to możliwe, aby na mszę świętą dzieci szły razem z rodzicami. Bardzo ważną rolę odgrywa też spotkanie przy stole, wspólny posiłek, spokojna rozmowa o problemach, ale także i radościach minionych dni. Na te sprawy na ogół brakuje czasu podczas tygodnia¹⁶.

Wiele wspólnych okazji do wspólnego przeżywania roku liturgicznego daje adwent: chodzenie na roraty, uczestnictwo w rekolekcjach adwentowych, przygotowywanie razem z rodzicami lampionów na roraty czy ozdób choinkowych, jasełek itp.¹⁷

Z kolei Boże Narodzenie to przygotowywanie się do Wigilii rodzinnej, wspólna modlitwa przed Wieczerzą, ubieranie choinki, udział w pasterce o północy, wspólne śpiewanie kolęd, obdarowywanie się prezentami i składanie sobie życzeń¹⁸. Niedziela Świętej Rodziny daje okazję do odnowienia ślubów małżeńskich i powierzenia rodzin Świętej Rodzinie z Nazaretu¹⁹.

Wielki post to zaproszenie do uczestniczenia w rekolekcjach parafialnych, w nabożeństwach takich, jak Droga krzyżowa, Gorzkie żale, włączenia się w obchody Wielkiego Tygodnia z całym bogactwem nabożeństw Triduum Paschalnego (Msza Wieczerzy Pańskiej, adoracja Krzyża w Wielki Piątek, nawiedzenie Grobu Pańskiego, błogosławieństwo pokarmów w Wielką Sobotę czy udział w Wigilii Paschalnej oraz rezurekcji)²⁰.

¹⁵ *Druga Instrukcja Episkopatu Polski dla duchowieństwa o przygotowaniu wiernych do sakramentu małżeństwa i o duszpasterstwie rodzin z 12 II 1969 r.*, nr 3.

¹⁶ *Dyrektorium duszpasterstwa rodzin*, nr 55.

¹⁷ Tamże.

¹⁸ Tamże.

¹⁹ Tamże.

²⁰ Tamże.

Wielką rolę w całym roku liturgicznym odgrywają zwłaszcza te uroczystości, które związane są z patronem parafii, diecezji czy narodu. Należy tutaj wspomnieć także o rocznicach narodowych, patriotycznych, które, gdy są przeżywane przez całą rodzinę, nabierają głębszego znaczenia. Niejednokrotnie jest to wspiana lekcja historii.

Należy także podkreślić wspólny udział w uroczystościach rodzinnych, w których na pierwszym miejscu powinno być uczestnictwo we mszy świętej w intencji zamówionej przez małżonków²¹.

Doniosłe znaczenie ma także udział w pielgrzymce na Jasną Górę, organizowanej przez Duszpasterstwo Rodzin²². Należy podkreślić wielkie korzyści ze wspólnego wyjazdu rodzin do sanktuariów diecezjalnych czy też innych ważnych miejsc na terenie diecezji czy kraju. Takie wyjazdy mają również duże znaczenie integracyjne. Jest to okazja do wzajemnego poznania się rodzin w parafii, ale także i do apostołstwa, wzajemnej pomocy²³.

4. WARTOŚĆ CZASU WOLNEGO WSPÓLNIE SPĘDZONEGO W RODZINIE

Konferencja Episkopatu Polski zachęca, aby nieustannie przypominać o znaczeniu czasu wolnego wspólnie spędzonego w rodzinie. Przede wszystkim chodzi tutaj o godne wykorzystanie Dnia Pańskiego, uroczystości i świąt, gdzie najważniejszą czynnością dnia winno być wspólne uczestnictwo we mszy świętej. Bardzo ważną okolicznością jest przebywanie razem wszystkich członków rodziny²⁴. List pasterski Episkopatu Polski w sprawie świętowania niedzieli i świąt podkreśla, że: „Każde dobrowolne, lekkomyślne, z własnej winy pochodzące zaniedbanie uczestniczenia we Mszy świętej niedzielnej i świątecznej jest burzeniem jedności i zaprzeczeniem jej w praktyce”²⁵. Dotyczy to zwłaszcza rodzin chrześcijańskich. Świętowanie niedzieli polegające na uczestnictwie we mszy świętej i powstrzymaniu się od pracy dopomaga w znacznym stopniu do umocnienia wierności Bogu, na którym

²¹ Tamże.

²² Tamże.

²³ Tamże, nr 58.

²⁴ *Dyrektorium duszpasterstwa rodzin*, nr 59; *List Pasterski Episkopatu Polski o święceniu niedzieli i świąt*, w: *Listy Pasterskie Episkopatu Polski 1945-2000*, cz. 1, Marki 2003, s. 692-697.

²⁵ *List Pasterski Episkopatu Polski o święceniu niedzieli i świąt*, s. 697.

opiera się każde dobro. W ten sposób zespala się także jedność rodziny i umacnia członków rodziny we wzajemnej miłości²⁶.

Należy także propagować i popierać różnego rodzaju inicjatywy związane z zabawami i rodzinnymi rocznicami. Do duszpasterzy należy, ażeby zachęcać wiernych do urządzania zabaw i wesel bezalkoholowych oraz pomóc przygotować do tego tzw. *wodzirejów*²⁷.

Winno się popierać ruchy młodzieżowe, które na pierwszym miejscu stawiają wartości chrześcijańskie. Do takich ruchów w parafii należy zaliczyć Oazę, Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży, Harcerstwo, Akcję Katolicką. Wielką rolę mogą odegrać grupy rówieśnicze. Do nich należy w głównej mierze odpowiednie zorganizowanie czasu wolnego, dalekiego od alkoholu, narkotyków i jakiegokolwiek przemocy²⁸.

Niezmiernie ważna inicjatywa – praktykowana już w wielu parafiach – to wspólne wyjazdy dzieci, młodzieży a nawet całych rodzin, pod okiem duszpasterza, podczas wakacji czy ferii zimowych na zorganizowany wypoczynek. W pierwszej kolejności należałoby się zająć dziećmi z rodzin ubogich, bezrobotnych, rozbitych²⁹.

Wskazane jest organizowanie parafialnych klubów młodzieżowych, takich jak sportowe, dyskusyjne, teatralne, internetowe, czytelnicze itp. Także kluby seniora mogłyby wnieść wiele dobra w życie osób starszych, samotnych, niekiedy nawet w jakimś sensie zaniedbanych. Stąd rodzi się wspaniała okazja do rozwinięcia wolontariatu na terenie parafii³⁰.

II. RODZINA EWANGELIZUJĄCA

Rodzina chrześcijańska, jako wspólnota wierząca i ewangelizująca³¹, w jakim stopniu przekazuje wiernie naukę Kościoła, w takim uczestniczy w przekazywaniu nieomyślnej nauki Chrystusa, bez obawy sprowadzenia na bezdroża niepewności i błędu³².

²⁶ Tamże.

²⁷ *Dyrektorium duszpasterstwa rodzin*, nr 59.

²⁸ Tamże.

²⁹ Tamże.

³⁰ Tamże.

³¹ *Familiaris consortio*, nr 51-54.

³² *Rodzina – kolebką przyszłości narodu*, w: *Listy Pastorskie Episkopatu Polski 1945-2000*, cz. 2, Marki 2003, s. 1601.

Paweł VI w encyklice *Humanae vitae* mówi, iż „zwykle jest tak, że sami małżonkowie często pragną podzielić się z innymi wynikami swoich doświadczeń. Dzięki temu w szerokich ramach powołania świeckiego znajduje się nowa i niezwykle doniosła forma apostołatu, w której równi usługują równym. Wtedy bowiem sami małżonkowie podejmują zadania apostołskie względem innych małżonków, pełniąc rolę ich przewodników. Wśród tych form chrześcijańskiego apostołatu ta wydaje się obecnie najpotrzebniejsza” (nr 2).

Dyrektorium duszpasterstwa rodzin przypomina, iż ten rodzaj duszpasterstwa z natury rzeczy nastawiony jest na rodzinę, która jest jego przedmiotem. Jednak należy pamiętać i o tym, iż rodzina jest podmiotem w tym duszpasterstwie, zgodnie z zasadą, że jest ona jednocześnie wspólnotą ewangelizowaną i ewangelizującą, czyli ma być święta i uświęcająca. Dlatego też w tej kwestii Episkopat Polski zwraca uwagę na następujące zagadnienia szczegółowe: rodzina wobec swoich dzieci i innych członków rodziny, rodzina wobec innych rodzin oraz – ewangelizacyjna obecność rodziców w szkole³³.

1. RODZINA WOBEC SWOICH DZIECI I INNYCH CZŁONKÓW RODZINY

Rodzina chrześcijańska ma być otwarta na każde życie i odpowiedzialna za planowanie liczby potomstwa. Każde nowe dziecko pojawiające się w rodzinie winno być przyjęte z miłością jako dar Boga. Miłość w rodzinie wroga dzieciom, nie jest miłością pełną i prawdziwą. Miłość małżeńska musi być skierowana w sposób szczególny i sobie właściwy ku rodzeniu i wychowaniu potomstwa. Małżeństwa, które złączone są silną więzią miłości, otwarte bywają na większą liczbę dzieci: troje, czworo i więcej. Istotne jest powiązanie między jakością więzi wśród małżonków a liczbą planowanych dzieci³⁴.

Zadaniem rodziny jest wychowywać każde dziecko po katolicku. Konferencja Episkopatu Polski w swoich dokumentach wiele razy przypomina, iż każda rodzina dla swego dziecka jest ustanowionym przez Pana Boga śro-

³³ *Dyrektorium duszpasterstwa rodzin*, nr 60-65.

³⁴ *List Episkopatu Polski o encyklice Ojca św. Pawła VI „Humanae vitae” z 12 II 1969*, w: *Listy Pasterskie Episkopatu Polski 1946-1974*, Paris 1975, s. 560; *List Biskupów Polskich na Uroczystość Świętej Rodziny z 3 XII 1971*, w: tamże, s. 507-510; *List Episkopatu Polski na Uroczystość Świętej Rodziny z 11 XII 1980*, w: tamże, s. 474-477; *List Pasterski Biskupów Polskich na Uroczystość Świętej Rodziny*, w *ósmym roku Wielkiej Nowenny o Polskiej Rodzinie katolickiej*, w: *Listy Pasterskie Episkopatu Polski 1945-2000*, cz. 1, s. 421-429.

dowiskiem wychowawczym³⁵. Dlatego też niezmiernie ważna jest rodzinna atmosfera, pełna Boga, prawdy, miłości, uczciwości i prawego sumienia³⁶. Nie bez znaczenia jest tutaj postawa rodziców, gdyż to oni są pierwszymi katechetami. Wzajemne odniesienia rodziców, zachowywanie przykazań, uczestnictwo w życiu liturgicznym, szacunek wobec drugiego człowieka, pracowitość, wrażliwość na biedę innych, patriotyzm, wielka ostrożność wobec neopogańskich środków przekazu i nieustanna pamięć o życiu wiecznym, są bardzo ważnymi czynnikami w procesie ewangelizacyjnym każdej chrześcijańskiej rodziny³⁷.

Istotnym czynnikiem ewangelizującym w rodzinie jest atmosfera, jaka panuje w domu, ale ważne są też: umieszczony w widocznym miejscu krzyż, Pismo Święte i katechizm, dostępne dla każdego członka rodziny, obrazy religijne, woda święcona umieszczona przy wejściu do mieszkania, przygotowany ołtarzyk domowy, przy którym rodzina odmawia wspólną modlitwę. Należy zadbać także i o to, aby każdy z członków rodziny – zarówno rodzice, jak i dzieci, a także dziadkowie – mieli własną książeczkę do modlitwy, różaniec oraz medalik. Dobrze byłoby zadbać, aby te przedmioty zachowywać od Pierwszej Komunii Świętej³⁸.

Biskupi polscy w *Pouczeniu Pasterskim o sakramencie małżeństwa* mówią, że domy rodzinne „są świątyniami, uświęconymi łaską sakramentu małżeństwa, łaską swych członków, ich miłością wzajemną, pracą ojców, ofiarną służbą matek, posłuszeństwem dzieci”³⁹. Rodzice dając dobry przykład, są dla swych dzieci zwiastunami wiary. Dzieci, widząc wzajemną miłość rodziców i doświadczając ich miłości, łatwiej będą mogły odkryć tajemnicę Bożej miłości, która życie podtrzymuje, ubogaca i doskonali⁴⁰.

³⁵ *List Pasterski Episkopatu Polski o rodzinie*, w: *Listy Pasterskie Episkopatu Polski 1946-1974*, s. 159; *Orędzie Episkopatu Polski do rodziców katolickich*, w: tamże, s. 179; *List Pasterski Biskupów Polskich do rodziców, dzieci i młodzieży katolickiej o nauczaniu prawd wiary świętej*, w: tamże, s. 232-236.

³⁶ *List Pasterski Episkopatu Polski na Uroczystość Świętej Rodziny*, w: *Listy Pasterskie Episkopatu Polski 1945-2000*, cz. 1, s. 663-669.

³⁷ *Dyrektorium duszpasterstwa rodzin*, nr 61; *List Pasterski Episkopatu Polski w obronie życia nienarodzonych*, w: *Listy Pasterskie Episkopatu Polski 1945-2000*, cz. 1, s. 108-109.

³⁸ *Dyrektorium duszpasterstwa rodzin*, nr 61.

³⁹ *Pouczenie Pasterskie Biskupów Polskich o sakramencie małżeństwa*, w: *Listy Pasterskie Episkopatu Polski 1945-2000*, cz. 1, s. 223.

⁴⁰ *List Pasterski Episkopatu do rodziców katolickich na Uroczystość Świętej Rodziny*, w: *Listy Pasterskie Episkopatu Polski 1945-2000*, cz. 1, s. 1095.

Wielką rolę ewangelizacyjną w rodzinie mogą odegrać rozmowy na tematy wiary. To małżonkowie są dla swych dzieci pierwszymi zwiastunami wiary i dobroci Stwórcy. Oni też są najlepszymi i najskuteczniejszymi wychowawcami do dobra i miłości. Słowem i przykładem przygotowują swoje dzieci do chrześcijańskiego życia i apostołstwa⁴¹. Apostolat ma ciągle uaktywniać między małżonkami miłość ofiarną, pełną oddania sobie nawzajem i Kościołowi⁴². Ma on być skierowany na pogłębienie wiary samych małżonków i pozostałych członków rodziny. W dalszej kolejności apostołstwo to ma być ukierunkowane na głębsze, bo nadprzyrodzone odczytywanie swego powołania i na dawanie świadectwa swej wierze przez wzorowe życie w rodzinie⁴³.

Pismo Święte na kartach tak Starego jak i Nowego Testamentu nakazuje troskę o osoby starsze, a szczególnie chore. Ważna jest troska o nie rozumiana integralnie, czyli samo zainteresowanie się takimi osobami, wysłuchanie ich, odwiedzanie, zapewnienie poczucia bezpieczeństwa. Często takim osobom należy zapewnić pomoc psychologiczną. Jedną z najważniejszych spraw jest jednak zapewnienie im pomocy duchowej ze strony duszpasterza: obchodzenie pierwszych piątków miesiąca, odwiedziny przy okazji misji czy rekolekcji parafialnych, dnia chorego. Nie wolno zlekceważyć znaczenia wychowawczego troski małżonków o swych rodziców, niekiedy chorych i potrzebujących stałej opieki psychologicznej i medycznej, bo zapewne w taki sam sposób będą oni kiedyś potraktowani przez swoje dzieci⁴⁴. Dlatego też wzajemne relacje i odniesienia jednych członków rodziny do drugich mają wielkie znaczenie ewangelizacyjne we współczesnym zlaicyzowanym świecie, nastawionym głównie na wygodę i materializm. Za szczęśliwą należy uznać taką rodzinę, w której każdy jest nastawiony na pomoc innym na wzór Rodziny z Nazaretu: „Szczęście zdobyte w służbie dla Waszej rodziny: dla żony, dla męża, dla Waszych dzieci. To jest także Wasza droga do wiekuistego szczęścia”⁴⁵.

⁴¹ *Dekret o Apostołstwie świeckich*, 11 (dalej cyt.: DA).

⁴² *Pouczenie Pastorskie Biskupów Polskich o sakramencie małżeństwa*, s. 223-225.

⁴³ *List Pastorski Episkopatu Polski o rodzinie*, w: *Listy Pastorskie Episkopatu Polski 1945-2000*, cz. 1, s. 145-148; P. P o r ę b a, *Z pomocą duszpasterską młodym małżeństwom*, „Homo Dei” 42(1973), cz. 1, s. 25-26.

⁴⁴ *Dyrektorium duszpasterstwa rodzin*, nr 62.

⁴⁵ *List Pastorski Episkopatu Polski na Uroczystość Świętej Rodziny*, w: *Listy Pastorskie Episkopatu Polski 1945-2000*, cz. 1, s. 704.

Wielkiej wagi nabiera także troska rodziców o dzieci trudne, wymagające szczególnej zapobiegliwości ze strony małżonków. W dzisiejszym świecie jest wiele dzieci zagubionych, poranionych, a bardzo często uzależnionych od alkoholu, narkotyków, seksu, środków współczesnej techniki itp. Takie dzieci wymagają często opieki nie tylko ze strony rodziców, ale także specjalistycznych poradni. Rodzice winni mieć na uwadze tego typu problemy swoich dzieci i we właściwym czasie i w odpowiedni sposób im zaradzić. Ewangelizacja takich dzieci jest szczególnie ważna, potrzebna, chociaż czasami bywa bardzo trudna⁴⁶.

2. RODZINA WOBEC INNYCH RODZIN

Rodzina chrześcijańska oparta na fundamencie sakramentu małżeństwa, stawiająca na pierwszym miejscu wartości chrześcijańskie, uczestnicząca czynnie w życiu Kościoła, opierająca wychowanie dzieci na zdrowych zasadach chrześcijańskich, kierująca się sumieniem w życiu społecznym, z pewnością będzie oddziaływać bardzo pozytywnie na inne rodziny i w ten sposób je ewangelizować⁴⁷.

Rodzina chrześcijańska jako domowy Kościół nie może zamknąć się sama w sobie⁴⁸. Elementem zespalaającym wspólnoty ma być miłość, przyjaźń, wzajemne niesienie różnego rodzaju pomocy, świadczenie dobra jako codzienna postawa, wymiana doświadczeń⁴⁹. Rodzina nie odegra żadnej roli apostołskiej w świecie współczesnym, gdy wpierw sama nie stanie się dla swoich członków ogniskiem miłości, życzliwości i dobra. Harmonia w małżeństwie jest jednym z pierwszych i fundamentalnych warunków szczęścia rodzinnego. Zakłada ona trzy podstawowe elementy: spójnię małżeńską, wzajemną miłość i żywą wiarę. Rodzina, która uświęca i ewangelizuje najpierw swoich członków, słowem i przykładem wpływa na inne rodziny⁵⁰.

Rodzina zwarta, wierząca, ożywiona duchem miłości, promieniuje na zewnątrz samym przykładem swego życia. Jest otwarta na inne wspólnoty ro-

⁴⁶ *Dyrektorium duszpasterstwa rodzin*, nr 63.

⁴⁷ Tamże, nr 64.

⁴⁸ DA 17.

⁴⁹ Tamże.

⁵⁰ B. M i e r z w i ń s k i, *Elementy teologii praktycznej małżeństwa i rodziny*, w: *Teologia małżeństwa i rodziny*, red. K. Majdański, t. I, Warszawa 1980, s. 239.

dzinne. Jest dla nich impulsem do życia według zasad chrześcijańskich. Pełna aktywności rodzina jest w stanie ewangelizować swoje środowisko, choćby na wąskim odcinku, wychodząc naprzeciw najważniejszym potrzebom swoich bliźnich. Nawet drobne codzienne gesty mogą tutaj zrobić bardzo dużo dobrego. Jest wiele różnych możliwości działania, np. pomoc rodzinom wielodzietnym, bezrobotnym, samotnie wychowującym dzieci. Rodziny mogą zdziałać wiele poprzez otwarcie się na innych ludzi, pomoc skierowaną do rodzin dotkniętych alkoholizmem, czy też obciążonych innego rodzaju nałogami⁵¹.

Nikt nie może przechodzić obojętnie obok trudności, z jakimi spotykają się rodziny. Stąd obowiązek ten spoczywa również na duszpasterzach, którzy winni dołożyć wszelkich starań, aby w każdej parafii młodzież, dzieci, a także i małżonkowie byli objęci odpowiednią, długofalową formacją⁵².

Niezmiernie ważnym czynnikiem w ewangelizacji innych rodzin i małżeństw jest czynne i ofiarne zaangażowanie się w różne dzieła istniejące na terenie parafii, dekanatu czy też diecezji. Wymienić należy przede wszystkim: udział w Radzie Parafialnej, przynależność do Stowarzyszenia Rodzin Katolickich, do Akcji Katolickiej, grup charytatywnych, kół różańcowych, Rodzin Nazaretańskich, Oazy Rodzin itp.⁵³ Rodzina chrześcijańska nie może ograniczyć się tylko do najbliższego otoczenia. Jako domowy Kościół ma ona swoją określoną rolę do spełnienia we współczesnym świecie. Rodzina winna włączyć się czynnie w życie społeczne, ekonomiczne i polityczne, broniąc swoich interesów w narodzie i kształtując taką rzeczywistość, która zapewniłaby jej wszechstronny i głęboki rozwój⁵⁴.

Laikat powinien stanowić podstawową obsadę osobową parafialnego poradnictwa rodzinnego, współpracującego ściśle z diecezjalnym referentem duszpasterstwa rodzin. Do tego typu zadań, jak i do wygłaszania stosownych konferencji z dziedziny małżeństwa i rodziny należy dobierać tylko takich świeckich, którzy posiadają odpowiednie przygotowanie w tej dziedzinie, mają misję kanoniczną biskupa diecezjalnego oraz reprezentują odpowiedni

⁵¹ *Biskupi Polscy wzywają do niesienia pomocy zagrożonej rodzinie*, w: *Listy Pasterskie Episkopatu Polski 1945-2000*, cz. 1, s. 909-914; B. M i e r z w i ń s k i, *Elementy teologii praktycznej małżeństwa i rodziny*, s. 242.

⁵² *Biskupi Polscy wzywają do niesienia pomocy zagrożonej rodzinie*, s. 912-913; *Słowo Pasterskie Biskupów w Uroczystość Świętej Rodziny*, w: *Listy Pasterskie Episkopatu Polski 1945-2000*, cz. 1, s. 959-963.

⁵³ *Dyrektorium duszpasterstwa rodzin*, nr 64.

⁵⁴ B. M i e r z w i ń s k i, *Elementy teologii praktycznej małżeństwa i rodziny*, s. 242.

poziom duchowy⁵⁵. Ponadto świeccy mogą oddać nieocenione zasługi w katechizacji, w kursach przedmałżeńskich, w poradnictwie rodzinnym, w pomocy małżeństwom przeżywającym różnego rodzaju kryzysy. Małżonkowie mogą być zatrudnieni jako instruktorzy duszpasterstwa rodzin, doradcy w komisjach Episkopatu, członkowie różnych, zorientowanych na rodzinę organizacji międzynarodowych⁵⁶.

3. EWANGELIZACYJNA OBECNOŚĆ RODZICÓW W SZKOLE

Episkopat Polski w swoim *Orędziu do rodziców katolickich o nauce religii w szkole* apeluje, aby nie ulegali małoduszności i obawom, nie dawali się zastraszyć ludziom niepowołanym do decydowania, jaka ma być szkoła: „Czuwajcie więc, Drodzy Rodzice Katolicy, i pamiętajcie, że o religii w szkole dla Waszych dzieci decydujecie jedynie Wy sami, a nie żadne towarzystwa czy organizacje świeckie, wrogie Religii i Kościołowi”⁵⁷.

W słowie Biskupów polskich w związku z powrotem katechezy do szkół czytamy: „Każdy dar wymaga trudu sprostania zadaniom zarówno odpowiedzialności za dobro otrzymane, jak też troski o jego Chrystusowe zrozumienie i godną realizację”⁵⁸.

Szkoła jest niezmiernie ważnym środowiskiem wychowawczym, gdzie rodzice mogą odegrać znaczącą rolę. Rodzice muszą o tym pamiętać i nie mogą rezygnować ze swoich praw i obowiązków w szkole. Współpraca wychowawców, rodziców, młodzieży i dzieci nie może być traktowana tylko jako jednorazowe spotkanie, ale powinna być systematyczna, stała i prowadzona konsekwentnie⁵⁹. Biskupi polscy wiele razy w swoich listach przypominali,

⁵⁵ *Druga Instrukcja Episkopatu Polski dla duchowieństwa o przygotowaniu wiernych do sakramentu małżeństwa i o duszpasterstwie rodzin z 12 II 1969 r.*, nr 3.

⁵⁶ B. M i e r z w i ń s k i, *Elementy teologii praktycznej małżeństwa i rodziny*, s. 243.

⁵⁷ *Orędzie Episkopatu Polski do rodziców katolickich o nauce religii w szkole*, w: *Listy Pasterskie Episkopatu Polski 1945-2000*, cz. 1, s. 176; *Orędzie Biskupów Polskich do kapłanów, rodziców, dzieci i młodzieży w sprawie wychowania religijnego*, w: tamże, s. 306-309; *Słowo Pasterskie Biskupów Polskich o nauczaniu religii*, w: tamże, s. 408-411; *List Pasterski Episkopatu Polski w sprawie powrotu katechizacji do szkoły polskiej z dnia 16. 06. 1990 r.*, w: tamże, cz. 2, s. 1649-1653; *Słowo Biskupów Polskich w związku z powrotem katechezy do szkół z dnia 25.08.1990 r.*, w: tamże, cz. 2, s. 1654-1657.

⁵⁸ *Słowo Biskupów Polskich w związku z powrotem katechezy do szkół z dnia 25.08.1990 r.*, w: tamże, cz. 2, s. 1655.

⁵⁹ *Komunikat Episkopatu Polski o wychowaniu do życia w rodzinie z 1971*, w: *Listy*

że: „Rodzice mają prawo, jak to stwierdza encyklika Jana XXIII, domagania się, by instytucje państwowe pomagały im w spełnianiu ich obowiązków wychowawczych, zgodnie z ich sumieniem. Rodzice katolicy, którzy stanowią większość w naszej Ojczyźnie, mają prawo domagania się od władz administracyjnych, by stworzyły jak najkorzystniejsze warunki do swobodnego wychowania religijnego ich dzieci”⁶⁰.

Episkopat Polski podkreśla w swoim nauczaniu, że bardzo ważna jest czynna współpraca rodziców z dyrektorem szkoły, jak i ze wszystkimi nauczycielami, pedagogiem i psychologiem szkolnym. Rodzice świadomi swych zadań ewangelizacyjnych mają prawo i obowiązek zabierać głos w ważnych sprawach dotyczących wychowania ich dzieci. Szczególnie może się to wyrażać w takich kwestiach, jak: kto będzie wychowawcą ich dzieci, jakie wartości te osoby przedstawiają, jakie wprowadzać podręczniki do nauki ich dzieci, kogo należy zapraszać z prelekcjami, jakie zasady uznaje dana szkoła co do palenia papierosów, używania alkoholu czy narkotyków. Trzeba budzić świadomość rodziców co do tych kwestii oraz zapoznawać z ich prawami i obowiązkami. Wielką rolę mogą tutaj odegrać także duszpasterze, zwłaszcza katecheci⁶¹.

ZAKOŃCZENIE

Rodzina, żyjąc w łączności z Chrystusem, będzie silna Bogiem i będzie o wiele łatwiej mogła pokonywać wszelkiego rodzaju doświadczenia, kryzysy, cierpienia i problemy dnia codziennego. Zdrowa rodzina, w której kwitnie wzajemne zaufanie i pokój, przynosi najpiękniejsze owoce dla samych rodziców, dzieci oraz innych członków rodziny. W dalszej perspektywie staje się jasne, że takie rodziny otwarte są na inne rodziny.

Czymś niezmiernie ważnym jest postawienie w rodzinie na pierwszym miejscu modlitwy, a w tym zasady, by przynajmniej codzienny pacierz odmawiany był wspólnie. Należy korzystać także jak najwięcej z dobrodziejstw, jakie daje systematyczne i wspólne czytanie w rodzinie Pisma

Pasterskie Episkopatu Polski 1946-1974, s. 373.

⁶⁰ *Orędzie Biskupów Polskich do kapłanów i do wiernych o prawie nauczania religii*, w: *Listy Pasterskie Episkopatu Polski 1945-2000*, cz. 1, s. 353.

⁶¹ *Dyrektorium duszpasterstwa rodzin*, nr 65.

Świętego, korzystanie z sakramentu pokuty i pojednania. Nieprzecenione znaczenie ma wspólne uczestnictwo we mszy świętej, w misjach czy rekolekcjach parafialnych. Należy zadbać o pełne uczestnictwo we mszy świętej, czyli połączone z przystąpieniem do komunii świętej.

Wielkie korzyści może przynieść wspólnocie rodzinnej i wszystkim jej członkom udział w spotkaniach formacyjnych stowarzyszeń czy też różnego rodzaju grup działających na terenie parafii, dekanatu czy diecezji (Ruch Światło Życie, Rodziny Nazaretańskie, Akcja Katolicka, neokatechumenat, Odnowa w Duchu Świętym, kółka różańcowe itp.).

Jednoznacznie pozytywny wpływ przynosi także wspólne przeżywanie roku liturgicznego Kościoła. Przede wszystkim chodzi tutaj o uczestnictwo w Eucharystii, w uroczystościach i świętach całego roku, obchodzenie pierwszych piątków i sobót miesiąca. Ważne jest obchodzenie rocznic rodzinnych: chrztu, I Komunii świętej, ślubu, imienin, ale także smutnych wydarzeń rodzinnych związanych chociażby z pogrzebem kogoś bliskiego.

Zadaniem rodziny chrześcijańskiej jest wypracowanie u swych członków cnót społecznych, takich jak: prawda, wolność, sprawiedliwość, ofiarność i miłość. Rodzina winna angażować się we wspieranie różnego rodzaju stowarzyszeń społecznych powołanych do bronienia godności rodziny i ładu międzynarodowego⁶².

LA FORMAZIONE DELLE FAMIGLIE SUI COMPITI APOSTOLICI NEI DOCUMENTI DELLA CONFERENZA EPISCOPALE POLACCA

S o m m a r i o

La formazione delle famiglie sui compiti apostolici di questi tempi a diverse dimensioni. La Conferenza Episcopale Polacca nel suo insegnamento e di questo tema, contenuto nel *Direttorio pastorale* parla di come evangelizzare la famiglia e come la famiglia può evangelizzare. Perciò questo articolo contiene due parti fondamentali: come evangelizzare la famiglia e come la famiglia deve evangelizzare. La prima parte sottolinea i seguenti problemi: il valore della Parola di Dio nella comunità familiare, il Rito della Penitenza nella comunità matrimoniale e familiare, l'influenza dell'anno liturgico nel matrimonio e nella famiglia, il valore del tempo trascorso in famiglia. La seconda parte parla di come la famiglia deve evangeliz-

⁶² *Familiaris consortio*, 48.

zare. Sottolinea i seguenti problemi particolari: la famiglia di fronte ai figli e agli altri familiari, la famiglia di fronte alle altre famiglie inoltre la presenza evangelizzante dei genitori nella scuola.

Tradotto P. Taddeo Syczewski

Słowa kluczowe: rodzina, małżeństwo, rok liturgiczny, formacja, ewangelizacja rodziny, wspólnota rodziny.

Parole chiavi: famiglia, matrimonio, l'anno liturgico, formazione, evangelizzare la famiglia, comunità familiare.

Key words: family, marriage, liturgical year, formation evangelisation of the family, community of the family.